

Krzysztof Hwaszcz (<https://orcid.org/0000-0003-2136-5001>)

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego

Ocena stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta*

Według historycznej płaszczyzny badań językoznawczych, głównym punktem odniesienia powinny być zmiany, które zachodzą w języku. Spojrzenie takie umożliwia bowiem opisanie i interpretację dynamicznej perspektywy kodu naturalnego. Istotnym pozostaje również problem stabilności i niezmienności leksemów, ponieważ to właśnie on definiuje kontakt ogniwa stałości kulturowej danej społeczności, trwałość komunikacji oraz ciągłość języka. Smółkowa (1998) zwraca uwagę, że „struktury pojęciowo-interpretacyjne nie należą do porządku gramatycznego. Mogą być stabilne, ale mogą się zmieniać. Stabilne utrwalają rezultaty mentalnego oglądu świata i opartej na potocznym doświadczeniu interpretacji jego fragmentów wyróżnianych w nazwach.”.

Lingwiści wiele miejsca dedykują tendencjom rozwoju polszczyzny, a w szczególności słownictwa. Świadczą o tym liczne pozycje literatury przedmiotu, które traktują o zmianie języka polskiego w ostatnich latach (m.in. Jadacka, 2001; Smółkowa, 2001; Waszakowa, 2005; Stawnicka, 2010; Wierzbicka, 2010). Zachodzące zmiany można zaobserwować przez pryzmat ustabilizowanych stanów w historii języka. Wyróżnia się pięć ogólnych tendencji w związku z rozwojem polskiej leksyki: ekonomizacja, unifikacja, kompletacja, repartycja i nobilitacja (Dubisz, 1995). Jak podaje uczony, najsilniejszą z wymienionych tendencji słownictwa w polszczyźnie jest unifikacja, czyli sprowadzenie różnych elementów do jednej postaci; najsłabszą zaś ekonomizacja. Niewielka tendencja do ekonomizacji słownictwa związana jest z redundancją, rozumianą jako cecha niemalże definicyjna słownictwa (czyli nowe twory językowe są w dużej mierze ekonomiczne). Wiąże się to z dużą różnorodnością leksyki, jak i proporcjonalnością organizacji indywidualnych tendencji.

Podsumowując wnioski wyciągnięte przez badaczy najnowszych zmian w słownictwie w języku polskim, zauważyć można tendencję do „niedbałości” i „bylejakości” komunikacyjnej oraz tendencji do ulegania wzorcom obcym i do automatyzmu (Rejter, 2006). Współczesny system słowotwórczy cechuje się bardziej równomiernym rozkładem technik derywacyjnych (szczególnie tych o funkcjach uniwersalnych) oraz niemal brakiem granic normatywnych (zarówno stylistycznych, jak i słowotwórczych). Efektywność komunikacyjna najnowszych struktur jest zapewniona dzięki transparentności semantycznej tworów słowotwórczych, w których skład wchodzi derywaty, formacje z prefiksoidami, struktury prefiksalne oraz wyrazy złożone.

Jednym z nowopowstałych wyrazów złożonych – uformowanym wskutek internacjonalizacji języka – jest *trawelebryta*. Niniejsza ocena stabilności ekspresywnej

tego leksemu ma za zadanie nie tylko zdefiniowanie znaczeń i kontekstów, w których występuje, ale również nakreślenie ewolucji znaczenia, nacechowania oraz przedstawienie emocji, które mu towarzyszą.

Do ustalenia znaczeń współczesnych zgromadzono próbę materiałową, pochodzącą z następujących źródeł: wyszukiwarka korpusowa Monco (<http://monco.frazeo.pl/>), Słowosieć (Piasecki et al., 2009; Maziarz et al., 2016), obserwatorium językowe Uniwersytetu Warszawskiego (Bańko et al., 2014), katalog prac licencyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego, fora i strony internetowe (<http://wyborcza.pl/>, <http://pl.wikipedia.org/>, <http://natemat.pl/>, <http://torlin.wordpress.com/>, <http://galeriakongo.blogspot.com/>, <https://www.polityka.pl/>, <http://www.panoptikum.pl/>, <http://polskiepoznawanieswiata.pl/> oraz komentarze użytkowników. Łącznie zgromadzono 30 przykładów z leksemem *trawelebryta*, nota bene, zapisanym w pięciu różnych formach: *trawelebryta*, *trawelbryta*, *travelebryta*, *travelbryta* i *travelebryty*. Brak ujednoczenia zapisu świadczy o słabej adaptacji leksemu w polszczyźnie lub o tym, że proces adaptacji tego wyrazu wciąż trwa.

- (1) W zebranej próbie materiałowej znaleziono tylko jedną definicję słownikową – ze Słowosieci – przedstawioną w (1) oraz trzy próby definicyjne pochodzące ze stron i for internetowych, przedstawione w (2a)-(2c).

trawelebryta – celebryta zajmujący się tematyką podróżniczą

- (2) a. *trawelebryta* – podróżnik, który dostosowując się do reguł świata konsumpcji przemienił się w bohatera masowej wyobraźni (Monco, 2012)
- b. *travelebryty* – osoba, która z podróżowania uczyniła zawód i źródło dochodu, a za sprawą przekazywania swoich doświadczeń za pomocą środków masowego przekazu stała się osobistością znaną i podziwianą ze względu na swoje wyprawy (Koturbasz, 2009)
- c. *travelbryci* – kategoria celebrytów, którzy z podróżowania uczynili swój wyróżnik spośród innych celebrytów (Kwaśniak, 2012)

Jeśli chodzi o pochodzenie jednostki, w polskiej literaturze termin *trawelebryta* (w formie *travelebryty*) po raz pierwszy został użyty w artykule Barbary Koturbasz „Multimedialne podróżopisarstwo czyli narodziny *travelebryty*” opublikowanym w 2009 roku w periodyku naukowym „Panoptikum”. Składa się z modyfikatora *travel* (podróż) i ośrodka *celebrity* (osoba powszechnie znana, celebryta). *Travel* najprawdopodobniej pochodzi ze starofrancuskiego *travail* „pracować” – a pierwsze użycie w języku angielskim datowane na drugą połowę XIV wieku odnosiło się do trudnych podróży, które były stałym elementem pracy. Dopiero na początku XV wieku odnosiło się do samej akcji podróżowania, tym samym zastępując staroangielskie *faran* (etymonline.com, 2017) W języku polskim występuje w tytułach magazynów podróżniczych, biur podróży oraz w nazwie kanału telewizyjnego Travel Channel. Natomiast *celebryta* (z łac. *celebrare*) oznacza osobę popularną, często pojawiającą się w środkach masowego przekazu. W polszczyźnie występuje również w formach *celebrity* i *celebryt*. Pierwsze użycie tego słowa datowane jest na XX wiek (1961 rok; Daniel Burstin).

Mimo że leksem *trawelebryta* wygląda na zapożyczenie z języka angielskiego, jego użycie w tymże języku jest sporadyczne; można zatem słowo to zakwalifikować

jako hybrydę. Złożenie jest endocentryczne transparentne, z ośrodkiem funkcjonującym jako hiperonim leksemu.

Po przeprowadzeniu analizy przykładów ustalono pięć znaczeń leksemu *trawelebryta*.

Znaczenie 1: podróżujący celebryta

Synonimy: backpacker, globtroter, krajoznawca, łazik, podróżnik, podróżny, obieżyświat, szukający przygody, turysta, wędrowiec, wędrownik, włóczykij, wojażer, wycieczkowicz, zwiedzający, gwiazda, osobistość

Antonimy: domator, niewyróżniający się człowiek, przeciętniak, szarak, przeciętny człowiek

Przykłady, na podstawie których ustalono znaczenie:

1. *Trawelebryci bowiem podróżują, niczego w istocie nie odkrywając, za to upewniają widzów, że mają coś istotnego do powiedzenia, bo ich eskapady różnią się od typowej rutyny zwiedzania.* (wyborcza.pl)
2. *Jak to „jak nie być trawelebrytą”? Tak samo jak nie być celebrytą. Trawelebryta to celebryta, który jest znany z tego, że podróżuje, kropka, nie ma co dorabiać znaczeń do perfekcyjnie jasnego terminu. Nie, wrzucając na fejsa zdjęcia z wakacji nie stajemy się automatycznie celebrytami ani trawelebrytami.* (natemat.pl, Kostulska, 2013)
3. *Praca przedstawia istotę i znaczenie wizerunku medialnego w oparciu o znanych, współczesnych celebrytów podróży, czyli „trawelebrytów”, takich jak Martyna Wojciechowska i Wojciech Cejrowski.* (katalog prac licencjackich UW, 2015)
4. *Mimo, że samo określenie trawelebryta pobrzmiewa pejoratywnie to sam jego status nie jest uwłaczający, zresztą autor [Marcin Gawrycki] dostrzega rzeczywiste osiągnięcia podróżnicze zwłaszcza Martyny Wojciechowskiej i Tony Halika.* (galeriakongo.blogspot.com, Marlow, 2013)

Poniżej znajdują się tabele, w których zostały zestawione cechy semantyczne (Tabela 1.) i stabilność ekspresywna (Tabela 2.) dla denotacji jednostki jako podróżujący celebryta.

Tabela 1. Zestawienie cech semantycznych leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „podróżujący celebryta”.

cechy semantyczne	numer przykładu dla znaczenia 1			
	1	2	3	4
podróż	+	+	+	+
brak odkryć	+			
celebryta		+	+	+
istotność przekazu	+		+	+
pejoratywność		+/-		+

Tabela 2. Ocena stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „podróżujący celebryta”.

stabilność ekspresywna	numer przykładu dla znaczenia 1			
	1	2	3	4
wartościowanie wg J. Puzyniny	prawda, wiedza	wiedza	użyteczność	użyteczność, wiedza
emocje wg A. Wierzbickiej	zaufanie	zaufanie	zaufanie	zaufanie
nacechowanie wg R. Likerta (-3 –negat., 0 – brak, 3 – pozyt.)	0	-1	0	-1
nacechowanie stylistyczne	neutralne	neutralne	neutralne	neutralne

Znaczenie 2: sposób zarabiania; koloryzator opowieści o własnych podróżach

Synonimy: bloger, prowadzący bloga, bajerant, blagier, efekciarz, fantasta, manipulator, pozer, reklamiarz, szpaner

Antonimy: osoba prawdomówna, osoba szczerą, reporter

Przykłady, na podstawie których ustalono znaczenie:

1. *Jak się okazuje, wiele tradycyjnych przesądów, jakie kierowały ludźmi Zachodu w kontakcie z kulturami pozaeuropejskimi, nadal ma się dobrze, przyjmują one jednak bardziej zawoalowaną i subtelną formę, kryjąc się za sloganem „różnice są piękne”. Są piękne o tyle, o ile o owych różnicach poucza nas ekspert-trawelebryta, wysłannik kultury centrum do kurczących się wprawdzie i modernizujących, ale ciągle peryferii.* (Monco, 2012)
2. „Podglądając Innego”. Trawelebrycy
Czym przejawia się dziś w praktyce idea wielokulturowości? W powszechnym „oswajaniu inności”. A celebryci (pełniący funkcję swoistych „ekspertów”) to współczesna wersja dawnych podróżników, których „misją” jest dzielenie się z nami barwami i zapachami kultur, do jakich docierają po to, aby tłumaczyć nam, jak sobie z tą wielokulturowością radzić. (wyborcza.pl, Burszta, 2012)
3. *Kreowanie zakrzywionej rzeczywistości. „Trawelebryta” – rzygać się chce.* (natemat.pl, Potocki, 2013)
4. *A: Jak zwykle czepiacie się Cejrowskiego, Tony Halik też robił programy podróżnicze może i go nazwicie Traweleb[r]ytą? Czepianie się chyba dla samego czepiania. Cejrowski czy Wojciechowska robią programy, a przy tym zarabiają może zazdrość was zżera nie wiem? Sezon ogórkowy trwa i głupie newsy i krytyka nie wiadomo za co?* (natemat.pl, Anna Głębińska, 2013)
B: Cejrowski travelbrytą. Pani Anno chyba Bóg Panią opuścił. (natemat.pl, Stefanek, 2013)
5. *Dla trawelebryty podróż to sposób na kreowanie wizerunku. Element stawiany na równi z drogim samochodem, czy ubraniami. Kolejny sposób na bywanie.*

Początkowo trawelebrytami byli znani telewizyjni podróżnicy: Martyna Wojciechowska, Beata Pawlikowska, czy Wojciech Cejrowski. Wraz z dostępnością internetu zjawisko zaczyna się jednak poszerzać. W czasie, kiedy każdy internauta korzystający z mediów społecznościowych, czy blogów ma własną publiczność, podróże stają się sposobem na zaistnienie, a trawelebryckie szeregi gęstnieją. Jak nie dołączyć do nich podczas urlopu? (natemat.pl, Pinkwart, 2013)

Poniżej znajdują się tabele, w których zostały zestawione cechy semantyczne (Tabela 3.) i stabilność ekspresywna (Tabela 4.) dla denotacji jednostki jako koloryzator opowieści o własnych podróżach oraz jako sposób zarabiania.

Tabela 3. Zestawienie cech semantycznych leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „sposób zarabiania; koloryzator opowieści o własnych podróżach”.

cechy semantyczne	numer przykładu dla znaczenia 2				
	1	2	3	4	5
„ekspert”	+	+			+/-
kulturowość	+	+			
krytyka	+	+	+	+	
media					+
zarabianie				+	+

Tabela 4. Ocena stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „sposób zarabiania; koloryzator opowieści o własnych podróżach”

stabilność ekspresywna	numer przykładu dla znaczenia 2				
	1	2	3	4	5
wartościowanie wg J. Puzyriny	niewiedza	niewiedza	niewiedza, krzywda	użyteczność, krzywda	użyteczność
emocje wg A. Wierzbickiej	wstręt	wstręt	wstręt	wstręt	radość
nacechowanie wg R. Likerta (-3 – negat., 0 – brak, 3 – pozyt.)	-1	-1	-2	-1	1
nacechowanie stylistyczne	neutralne, potoczne	neutralne	potoczne	neutralne	neutralne

Znaczenie 3: znany podróżnik ukazujący subiektywną rzeczywistość

Synonimy: bajerant, blagier, dogmatyk, efekciarz, krętacz, laik, manipulant, nieuk, szpaner

Antonimy: osoba obiektywna, osoba prawdomówna, osoba uczciwa, znawca, kulturoznawca, antropolog, geograf

Przykłady, na podstawie których ustalono znaczenie:

1. *Popularnych telewizyjnych trawelebrytów skrytykował w „Przekroju” Max Cegielski, dziennikarz, autor książek m.in. o Afganistanie i Indiach. Jego zdaniem ludzie tacy, jak Martyna Wojciechowska, czy Wojciech Cejrowski zmienili kraje, do których jechali w „wielkie safari”. Jego częścią stały się także lokalne społeczności, które niejako zostały zredukowane do elementów krajobrazu, poziomu „dzikich”.* (natemat.pl, Pinkwart, 2013)
2. *Trawelebryci kreują i wygłaszają subiektywne sądy, uzurpując sobie prawo do odkrywania obiektywnych prawd. W społeczeństwie ugruntowuje się w ten sposób obraz latynoamerykańskich Innych i możliwość wzajemnego zrozumienia staje się coraz trudniejsza do zrealizowania.* (Gawrycki, 2011)
3. *Większość przekazów [trawelebrytów] jest po prostu nieobiektywna, gdy oglądam (a robię to bardzo często) „Planete+” czy „Travel Channel” to widzę kolosalną różnicę.* (torlin.wordpress.com, 2012)
4. *Zdaniem Cegielskiego, trawelebryci jadą na zagraniczne ekspedycje nie po to, żeby czegoś się dowiedzieć, coś poznać, czegoś doświadczyć, ale udowodnić swoją wyższość. „Bogata biała kobieta przytula przestraszone afrykańskie dziecko, obok, w prawie identycznej pozie, małą malpkę” – tak Cegielski pisze o Wojciechowskiej. Cejrowskiemu zarzuca natomiast wprost: „Wiele programów z cyklu „Boso przez świat” nie ma na celu zachęcenia ludzi do podróżowania [...], lecz jest potwierdzeniem, że jesteśmy lepsi”.* (natemat.pl, Pinkwart, 2013)
5. *Re: Martyna Wojciechowska – trawelebryty? Zwłaszcza kompetentny był pan Cejrowski w odcinku o buddyźmie w Tajlandii. To prosty chłop jak cep, który na siłę lansuje swoje ultrakatolickie poglądy. I gdzie nie pojedzie – robi kwadrans dla rolnictwa. Kompetentny jako podróżnik jako taki, a nie sponsorowana trawelebryty. Niewątpliwie Martyna Wojciechowska lepiej wychodzi na przeciw gustom młodej polskiej inteligencji bo ani z niej chłop, ani prosty, ani katolik.* (polityka.pl, leniuch102, 2012)

Poniżej znajdują się tabele, w których zostały zestawione cechy semantyczne (Tabela 5.) i stabilność ekspresywna (Tabela 6.) dla denotacji jednostki jako znany podróżnik ukazujący subiektywną rzeczywistość.

Tabela 5. Zestawienie cech semantycznych leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „znany podróżnik ukazujący subiektywną rzeczywistość”

cechy semantyczne	numer przykładu dla znaczenia 3				
	1	2	3	4	5
krytyka	+			+	+
subiektywizm	+	+	+	+	+
udowodnienie swojej wyższości	+		+	+	
katolickie poglądy					+
brak kompetencji					+

Tabela 6. Ocena stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „znany podróżnik ukazujący subiektywną rzeczywistość”

ocena stabilności	numer przykładu dla znaczenia 3				
	1	2	3	4	5
wartościowanie wg J. Puzyniny	błąd, krzywda	błąd	błąd	błąd, krzywda	błąd, niewiedza
emocje wg A. Wierzbickiej	wstręt	wstręt, złość	smutek	wstręt, smutek	wstręt, złość
nacechowanie wg R. Likerta (-3 – negat., 0 – brak, 3 – pozyt.)	-1	-1	-1	-1	-1
nacechowanie stylistyczne	neutralne	neutralne	neutralne	neutralne	neutralne, potoczne

Znaczenie 4: znany próżniak w podróży

Synonimy: arogant, bufon, miglanc, sybaryta, tupeciarz, ważniak, zarozumialec, rozkapryszona gwiazdeczka

Antonimy: idealista, perfekcjonista, porządniś, skrupulant,

Przykłady, na podstawie których ustalono znaczenie:

1. *Trudno pogładowi nie przyznać racji i nie zgodzić się, że instrumentalne traktowanie przez trawelebrytów ludzi z którymi rozmawiają jest dowodem na to, że „pogoń za oglądalnością jest ważniejsza niż poprawa międzykulturowych relacji.”* Ja dodałbym bym jeszcze, że przede wszystkim jest świadectwem kultury osobistej a w zasadzie w wielu przypadkach jej braku. (galeriakongo.blogspot.com, Marlow, 2013)

2. Nie cierpię oglądać programów tych trawelebrytów – tak naprawdę nie mają nic ciekawego do powiedzenia, a miejscowych zawsze traktują protekcyjnie. (Słowosieć)
3. Travelbryci. Nowa „klasa próżniacza”.
Każda niemal większa stacja telewizyjna umieszcza w swojej weekendowej ramówce program podróżniczy, kulinarny z elementami podróży lub choćby wysyła prezenterów w zakątki kraju czy świata. Kto wówczas stoi na pierwszym planie? To travelbryci. Przedstawiciele i esencja nowej „klasy próżniaczej”. (marcelkwasniak.natemat.pl, 2012)
4. Nie warto chronić zwierząt, sanepid to głupota, a kobieta musi mieć dużą pupę. Trawelebryta Wojciech Cejrowski zaprasza w podróż. (bliss.natemat.pl)

Poniżej znajdują się tabele, w których zostały zestawione cechy semantyczne (Tabela 7.) i stabilność ekspresywna (Tabela 8.) dla denotacji jednostki jako znany próżniak w podróży.

Tabela 7. Zestawienie cech semantycznych i stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „znany próżniak w podróży”.

cechy semantyczne	numer przykładu dla znaczenia 4			
	1	2	3	4
próżność	+	+	+	+
krytyka	+	+		+
nieprzyciągający uwagi		+		
zakłamanie				
aroganckie traktowanie rodzimych mieszkańców	+	+		

Tabela 8. Ocena stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „znany próżniak w podróży”.

stabilność ekspresywna	numer przykładu dla znaczenia 4			
	1	2	3	4
wartościowanie wg J. Puzyniny	krzywda	nieużyteczność	nieużyteczność	niewiedza, błąd
emocje wg A. Wierzbickiej	wstręt, smutek	wstręt	smutek	wstręt
nacechowanie wg R. Likerta (-3 –negat., 0 – brak, 3 – pozyt.)	-1	-2	-1	-2
nacechowanie stylistyczne	neutralne	neutralne, potoczne	neutralne, potoczne	potoczne, obraźliwe

Znaczenie 5: podróżnik kreujący się na celebrytę

Synonimy: bloger, prowadzący bloga, efekciarz, fantasta, reklamiarz, szpaner, nie-douk, ignorant

Antonimy: osoba tolerancyjna, osoba respektująca obcą kulturę, osoba liberalna
Przykład, na podstawie którego ustalono znaczenie:

1. *Trawelebryta na wakacjach. Jak jechać na urlop jako turysta, a nie kolonizator? Trawelebryta jadąc do Turcji, dziwi się, kiedy zostaje poproszony o zasłonięcie ramion i łudek przed wejściem do meczetu. Zamiast pójść do lokalnej kawiarni, szuka Starbucksa lub McDonalds. A swojej publiczności zgromadzonej na Facebooku pokaże fotografie, na których widać dzieci żebrzące na ulicach. Po to, by już po powrocie poopowiadać, że to biedny kraj. Jak spędzić urlop w egzotycznym kraju i nie stać się trawelbrytą? (natemat.pl)*

Poniżej znajdują się tabele, w których zostały zestawione cechy semantyczne (Tabela 9.) i stabilność ekspresywna (Tabela 10.) dla denotacji jednostki jako podróżnik kreujący się na celebrytę.

Tabela 9. Zestawienie cech semantycznych i stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „znany próżniak w podróży”.

cechy semantyczne	numer przykładu dla znaczenia 5
	1
próżność	+
krytyka	+
nieprzyciągający uwagi	
zakłamanie	+
aroganckie traktowanie rodzimych mieszkańców	

Tabela 10. Ocena stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla znaczenia „podróżnik kreujący się na celebrytę”.

stabilność ekspresywna	numer przykładu dla znaczenia 5
	1
wartościowanie wg J. Puzyniny	błąd, krzywda
emocje wg A. Wierzbickiej	wstręt, smutek
nacechowanie wg R. Likerta (-3 –negat., 0 – brak, 3 – pozyt.)	-1
nacechowanie stylistyczne	neutralne

Podsumowanie znaczeń: klasyfikacja jednoski w obrębie znaczeń w zgromadzonej próbie materiałowej oraz w Słownosieci

Analiza przykładów, w których użyty został leksem *trawelebryta* ujawniła, że posiada on pięć znaczeń z różnym stopniem stabilności ekspresywnej i zróżnicowanymi cechami semantycznymi. Poniżej znajduje się podsumowanie analizy oraz zestawienie znaczeń *trawelebryty* przez pryzmat definicji znajdującej się w Słownosieci, względem której oceniana jest skala nacechowania, wartościowania i stopnia emocji (Tabela 11.).

Tabela 11. Podsumowanie zestawień cech semantycznych i stabilności ekspresywnej leksemu *trawelebryta* dla ustalonych znaczeń w świetle znaczenia ze Słownosieci

	znaczenie					Słownosieć
	1	2	3	4	5	
wartościowanie wg J. Puzyniny	wiedza, użyteczność	niewiedza	błąd	błąd, nieużyteczność	błąd, krzywda	błąd, nieużyteczność
emocje wg A. Wierzbickiej	zaufanie	wstręt	wstręt	wstręt	wstręt, smutek	wstręt
nacechowanie wg R. Likerta (-3 –negat., 0 – brak, 3 – pozyt.)	0/-1	-1	-1	-1	-1	-1

Znaczenie słownikowe (przedstawione w Słownosieci) jest w pełni zgodne ze znaczeniem 4, czyli „próżniakiem w podróży”. Jest też bliskie znaczeniu 3, czyli „znany podróżnik ukazujący subiektywną rzeczywistość” oraz 5, czyli „podróżnik kreujący się na celebrytę”, chociaż w przypadku tego ostatniego znaczenie „celebryta” zastosowane jest do zwykłych ludzi i tylko pewne cechy semantyczne tego słowa (tj. posiadanie pieniędzy i pokazywanie się jak celebryta, lecz w swoim kręgu) są z niego wybrane. W przypadku znaczenia 1 – najbardziej naturalnego: „celebryta zajmujący się tematyką podróżniczą” – nie ma zgodności z definicją Słownikową, a znaczenie 2, czyli „sposób zarabiania; koloryzator opowieści o własnych podróżach” jest niezgodne w kwestii wartościowania, ale niesie te same emocje i nacechowanie.

Ewolucja znaczenia niewątpliwie wskazuje na tendencję tego leksemu do zmierzania w stronę negatywną. Początkowo odnosiło się do podróżującego celebryty, będąc słowem neutralnym. Następnie leksem zaczęto używać w stosunku do osób, które rozmijają się z prawdą. Znalaziono również przykłady, w których słowo *trawelebryta* autonomicznie ma nacechowanie obraźliwe. Po dokonaniu przekrojowej analizy znaczeń i przykładów, w których te znaczenia się pojawiły, uznano, że jednostka nacechowania jest słabo negatywnie, a źródłami takiego nacechowania są aspekty przedstawione w (3).

- (3) a. w porównaniu ze swoim członem celebryta (w Słownosieci: zaufanie, złość, radość, wstręt) jest bardziej negatywny (w Słownosieci: wstręt, nieużyteczność);
- b. kojarzony jest z osobami (np. Cejrowski), które zakrzywiają rzeczywistość na potrzeby zwiększenia oglądalności programów lub poczytności książek;
- c. wykorzystywanie wizerunku do drogich podróży zagranicznych; brak odpowiedniego profesjonalnego przygotowania do prezentowanych tematów;
- d. pejoratywny wydźwięk;
- e. aroganckie/protekcjonalne traktowanie rodzimych mieszkańców;
- f. otrzymanie statusu „trawelebryty” w internecie jest postrzegane jako wstydlive.

Trawelebryta jest jednak leksemem stosunkowo mocno zakorzenionym w języku, ponieważ funkcjonuje jako baza słowotwórcza dla innych wyrazów (4).

- (4) a. trawelebrycki – utożsamiany z trawelebrytą

W czasie, kiedy każdy internauta korzystający z mediów społecznościowych, czy blogów ma własną publiczność, podróże stają się sposobem na zaistnienie, a trawelebryckie szeregi gęstnieją. Jak nie dołączyć do nich podczas urlopu? (natemat.pl, Pinkwart, 2013)

- b. ekspert-trawelebryta

Są piękne o tyle, o ile o owych różnicach poucza nas ekspert-trawelebryta, wysłannik kultury centrum do kurczących się wprawdzie i modernizujących, ale ciągle peryferii.

Człony tego leksemu, pomimo swojego obcego pochodzenia, są komponentami innych wyrazów w języku polskim. Poniżej przedstawiono leksemy z członem *trawel* (5) i złożenia z członem *celebryta* (6).

- (5) a. trawelka (erozja fonetyczna travel card) – bilet miesięczny (joemonster.org)

A trawelka zdecydowanie łatwiejsza do wymówienia niż bilet wielokrotnego przejazdu.

- b. trawelka – biuro podróży / pracowniczka biura podróży

Z każdego działu ktoś do siedemnastej na przykład u nas w ape do siedemnastej tam w tych trawelkach do siedemnastej trzydzieści no nie. Gadasz z nią jeszcze czasem? Widzicie ją? Wiesz co te trawelki też są zjebane stwierdzam generalnie bo ty dlaczego ?

- c. trawelers – podróżnik (niezamożny turysta)

Nadal dominuje tu też baza hotelowa złożona z wielkich i zbyt drogich obiektów, które chętnie wybierane są przez białe kołnierzyki, ale omijane przez trawelersów .

W wielkim Teheranie nawet bez zielonej rewolucji trudno spotkać kogoś z Zachodu. Ruch turystyczny jest niewielki, zresztą Teheran jest po prostu zbyt duży. Teraz trawelersi omijają szerokim łukiem stolicę, cztery dni temu rząd wyrzucił niemal wszystkich zagranicznych dziennikarzy.

- (6) a. onkoceleryta – znana osoba cierpiąca na raka lub osoba znana głównie z tego, że cierpi na raka
b. cewebryta – osoba, która zdobyła popularność dzięki obecności w internecie
c. katocelebryta – celebryta deklarujący wyznanie rzymskokatolickie, publicznie odwołujący się do religii katolickiej, popularny zwłaszcza wśród innych katolików
d. nicobryta – dezapr., lekcew.; znana osoba, której popularność wynika nie tyle z wykonywania jakiejś konkretnej działalności, jak sport, aktorstwo, muzyka itd., ile z samego faktu jej pojawienia się w mediach

Analiza kolokacji tekstowych, z którymi występuje wyraz *trawelebryta* popiera tezę, że proces adaptacji tego wyrazu w polszczyźnie jeszcze się nie skończył, ponieważ najczęstszymi kolokacjami są tzw. słowa funkcyjne (tj. *to, być, termin*), których zadaniem jest definiowanie jednostki.

Podsumowując, leksem *trawelebryta* jest względnie stabilny: wciąż ulega pewnej modyfikacji semantycznej i formalnej, pozostając przy tym nacechowanym negatywnie. Ciągi synonimiczne przypisane do odpowiednich znaczeń potwierdzają nasilające się przesunięcie semantyczne w stronę bieguna negatywnego. Jest jednostką stosunkowo nową w języku, o czym świadczy brak ujednolicenia zapisu leksemu oraz kolokacje tekstowe, pokazujące próby definiowania wyrazu. Leksem zakorzeniony jest w kontekstach jako wyznacznik podróży, celebryty, przekazu informacji, krytyki, „eksperta”, subiektywnej oceny, udowodnienia własnej wyższości, próżności i arogancji. Bywa użyty wobec osoby, która nie jest celebrytą i ma wówczas pejoratywny wydźwięk.

Bibliografia

- Bańko, M., Czeszewski, M., Burzyński, J. (2014). *Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego. Najnowsze Słownictwo Polskie*.
- Bernacka, A. (2012). *Słownik synonimów*. Warszawa.
- Brehm, S. S., Kassir S. M.. (1996). *Social Psychology*. Illinois.
- Dubisz, S. (1995). Rozwój współczesnej polszczyzny. W: *Przegląd Humanistyczny* 5, s. 69–88. Warszawa.
- Ekman, P., Davidson R. (2000). *Natura emocji – podstawowe zagadnienia*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Ekman, P. (2002). *Emocje ujawnione*. Gdańsk.
- Etymonline.com. (2017). Online Etymology Dictionary. http://ety-monline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=travel [dostęp: 4 grudnia 2018].
- Jadacka, H. (2001). *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)*. Warszawa.
- Kuś, K. (2010). Teoria emocji Anny Wierzbickiej. W: *Linguistica Copernicana* 1(3), s. 207–224. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Maziarz, M., Piasecki, M., Rudnicka, E., Szpakowicz, S. & Kędzia, P. (2016). plWordNet 3.0 -- a Comprehensive Lexical-Semantic Resource. In Calzolari, N., Matsumoto, Y. & Prasad, R. (editors), {COLING} 2016, 26th International Conference on Com-

- putational Linguistics, Proceedings of the Conference: Technical Papers, December 11–16, 2016, Osaka, Japan, s. 2259–2268. ACL.
- Piasecki, M., Szpakowicz, S. & Broda, B. (2009). A Wordnet from the Ground Up. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- Plutchik, R. (1980). *Emotion: A Psychoevolutionary Synthesis*, New York, 1980.
- Puzynina, J. (1992). *Język wartości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Puzynina, J. (2013). *Wartości i wartościowanie w perspektywie językoznawstwa*. Kraków.
- Rejter, A. (2006). *Leksyka ekspresywna w historii języka polskiego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Smółkowa, T. (1998). Słownictwo – zmienność i stabilność. W: *Prace Filologiczne* (tom 43), s. 425–431. Warszawa.
- Smółkowa, T. (2001). *Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej*. Kraków.
- Stawnicka, J. (2010). Czasownikowe formanty modyfikacyjne w języku polskim. W: *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* (tom 45), s. 81–97. Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Waszakowa, K. (2005). *Przejawy internacjonalizacji w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny*. Warszawa.
- Wierzbicka A., (1992a). *Are there basic human emotions?*. Niepublikowany manuskrypt.
- Wierzbicka A., (1992b). Defining emotion concepts. W: *Cognitive Science 16*, s. 539–581.
- Wierzbicka A., (1992c). Are emotions Universal or Culture Specific? W: *Semantics, Culture and Cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations*, New York: Oxford University Press, s. 119–138.
- Wierzbicka A., (1992d). Describing the Indescribable. W: *Semantics, Culture and Cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations*. New York: Oxford University Press, s. 139–179.
- Wierzbicka A., (1999a), Mówienie o emocjach, semantyka, kultura i poznanie, w: *Język – umysł – kultura*, Warszawa: PWN, s. 138–188.
- Wierzbicka A., (1999b). *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and universals*. Cambridge: Cambridge University Press.

Słowa kluczowe

współczesny język polski, leksem trawelebryta, stabilność ekspresywna, zmiana znaczenia, ewolucja języka

Abstract

An appraisal of the expressive stability of the word „trawelebryta”

The aim of this paper is to define the meanings as well as to establish the contexts in which one can find the relatively new lexeme *trawelebryta* ‘travelebrity’ in the Polish language. Its novelty manifests itself in the lack of the spelling

unification, which additionally implies that the word is not well-ingrained in the language yet. On the other hand, the lexeme serves as a word-formation base for other lexemes, which in turn indicates that the word is already a part of the mental lexicon of native speakers of Polish. Although it was determined that the lexeme is relatively stable, we found five distinctive meanings, which are still undergoing certain semantic and formal modifications. The evolution of its meaning shows a tendency to shift towards negative connotations, from neutral to colloquial, and, in extreme cases, even to the offensive ones. It was evidenced by sets of synonyms and contexts to which the lexeme was assigned. The paper ultimately shows that the adaptation process of the lexeme in the Polish language is not over yet.

Keywords

contemporary Polish, lexeme „trawelebryta”, expressive stability, semantic shift, language evolution